

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра _____ **БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ** _____
(найменування кафедри)

РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня бакалавра
зі спеціальності __ 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» _____
(шифр та найменування спеціальності)

на тему: **«БАНКІВСЬКІ РИЗИКИ: ОЦІНКА ТА НАПРЯМИ
ОПТИМІЗАЦІЇ»**

Виконавець:

студент 4 курсу факультету фінансів
та банківської справи

__ Прусаков Д.В. _____
(прізвище, ім'я, по батькові)

/підпис/

Науковий керівник:

Канд.ек.наук, доцент _____
(науковий ступінь, вчене звання)

__ Тарасевич Н.В. _____
(прізвище, ім'я, по батькові)

/підпис/

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Сучасний банківський бізнес немислимий без ризику. Ризик присутній у будь-якої операції, тільки він може бути різних масштабів і по-різному компенсуватися. Отже, для банківської діяльності важливим є не уникнення ризику взагалі, а передбачення та зниження його до мінімального рівня.

Банківський ризик – це ситуативна характеристика діяльності банку, яка відображає невизначеність її результату і характеризує ймовірність негативного відхилення від очікуваного. Оскільки ризик – це можливість отримання збитку, завжди є більша чи менша ймовірність того, що збитків не буде, а буде тільки прибуток (ризик вигоди), оскільки багато банків не можуть собі дозволити не прагнути отримати все більший прибуток, а, отже, стати більш конкурентоспроможними на ринку та більш привабливими для клієнтів. Можливість отримання високого прибутку в майбутньому є стимулом до здійсненню ризикових операцій та одночасно інструментом ринкової конкуренції. Ринок не був би ринком, якби його учасники не ризикували. Масштаби банківського капіталу такі, що у разі успіху однієї ризикової операції прибуток від неї може бути настільки значним, що надовго перебиває розміри втрат з інших невеликих ризикових операцій.

В сучасних умовах для підвищення конкурентоспроможності банків, на перший план висувуються питання оптимізації банківського ризиків, що обґрунтовує актуальність дослідження.

Метою кваліфікаційної роботи є теоретичне обґрунтування сутності банківських ризиків, дослідження механізму та інструментарію їх оцінювання та виявлення напрямків їх оптимізації.

Завданнями кваліфікаційної роботи є:

- обґрунтування економічної сутності та змістовного розуміння ризику в банківській діяльності;
- розглядання основ класифікації банківських ризиків та ознаки встановлення ризикованої діяльності;
- характеристика підходів та методів оцінки банківських ризиків;
- дослідження кредитного ризику та якості кредитного портфелю;
- оцінювання рівня ризику ліквідності банку;
- аналіз складових системи ринкового ризику;
- визначення організаційної системи управління банківськими ризиками та напрями їх оптимізації;
- обґрунтування напрямки подальшого розвитку регулювання основних банківських ризиків в сучасних умовах.

Об'єктом дослідження є банківська установа як середовище розвитку та прояви банківських ризиків. **Предметом дослідження** є теоретичні, практичні та організаційні основи оцінювання банківських ризиків.

Методи дослідження, які використовувалися при написанні роботи: методи системної оцінки; порівняння, системного аналізу, методи аналізу та синтезу, індукції та дедукції, прийоми статистичних методів, зокрема

порівняння - при зіставленні фактичних даних при аналізі ризикованості діяльності банку, групування – при узагальненні та поданні звітних даних у вигляді таблиць та рисунків.

Інформаційною базою дослідження є наукові публікації, монографічні видання вітчизняних, закордонних вчених, матеріали науково-практичних конференцій з питань ризикованості банківської діяльності, науково-дослідні матеріали, підручники, навчальні посібники, електронні ресурси, нормативні та законодавчі акти, які регулюють банківську діяльність, статистичні дані НБУ, фінансова звітність та внутрішні нормативні документи АТ «Приватбанк».

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота бакалавра складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (60 найменувань). Загальний обсяг роботи становить 91 сторінок. Основний зміст викладено на 84 сторінках. Робота містить 23 таблиці, 7 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі «ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОЦІНЮВАННЯ БАНКІВСЬКИХ РИЗИКІВ» розглядаються теоретичні засади оцінювання банківських ризиків: досліджена економічна сутність та змістовне розуміння ризику в банківській діяльності; обґрунтовані основи класифікації банківських ризиків та ознаки встановлення ризикованої діяльності; розглянуті підходи та методи оцінки банківських ризиків.

У другому розділі «ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ОЦІНКИ БАНКІВСЬКИХ РИЗИКІВ ПАТ «ПРИВАТБАНК» проаналізовано практичні аспекти оцінки банківських ризиків конкретної банківської установи: зроблений аналіз кредитного ризику та якості кредитного портфелю; здійснено оцінювання рівня ризику ліквідності банку; проведено дослідження складових системи оцінки ринкового ризику.

У третьому розділі «НАПРЯМИ ОПТИМІЗАЦІЇ БАНКІВСЬКИХ РИЗИКІВ ТА ОРГАНІЗАЦІЇ СИСТЕМИ РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТУ» запропоновано напрями оптимізації банківських ризиків та організації системи ризик-менеджменту: розглянута організація системи управління банківськими ризиками конкретного банку; розроблені напрями подальшого розвитку регулювання основних банківських ризиків.

ВИСНОВКИ

Дослідження теоретичних та практичних засад банківських ризиків дає змогу зробити наступні висновки.

1. Банківський ризик – це можливість прийняття управлінського рішення, в рамках якого можна дати вірогідну кількісну і/або якісну оцінку дії чинників невизначеності і, як наслідок, отримати один з трьох економічних результатів: позитивний (прибуток), нульовий або негативний (збиток).

Основними причинами виникнення ризиків у сучасній банківській діяльності є: невизначеність цілей банку чи їх пріоритетності, суперечливість

окремих стратегічних завдань; моменти випадковості у діяльності банку або відсутність аналізу закономірностей розвитку явищ; обмеженість у часі для об'єктивної оцінки ситуації, в якій перебуває той чи інший банк; наявність неповної інформації щодо тенденцій розвитку діяльності банку чи можливих змін фінансового стану його клієнтів.

2. Основними сутнісними та змістовними аспектами розкриття категорії «ризик» в банківській діяльності є: об'єктивно-суб'єктивний характер; імовірнісна природа ризикової економічної діяльності банківської установи; ризик притаманний всім процесам і видам економічних відносин незалежно від того, є вони активними чи пасивними; негативні наслідки ризику, що виявляються у зростанні витрат та недоотриманні доходів, можуть бути частково усунені за допомогою управлінських рішень; більшість ситуацій, яким притаманний ризик, є важко прогнозованими та контрольованими; відсутність ризику гальмує розвиток кожної системи, оскільки знижує її динамічність та ефективність.

Першою та основною класифікацією банківських ризиків є їх розподіл за сферами виникнення: внутрішні, зовнішні. Перевагою даної класифікації є те, що вона відображає ризики, що виникли всередині банку, але також і ризики поза ним, які впливають з його діяльності

Внутрішні банківські ризики виникають у результаті діяльності банківських установ та залежить від проведених операцій. Отже, банківські ризики можна розділити на: пов'язані з активами, тобто кредитні, валютні, ринкові тощо; пов'язані з пасивами банку, тобто ризики за вкладками та іншими депозитними операціями; пов'язані з якістю управління банку, тобто наскільки раціонально банк керує власними активами та пасивами; пов'язані з ризиком реалізації фінансових послуг, тобто операційні, технологічні, документарні тощо

Оцінка банківських ризиків - це постійний процес, в якому враховуються: внутрішні та зовнішні зміни впровадження нових процесів, послуги, стратегічні цілі. У сучасній банківській практиці існують три основних способи розрахунку банківських ризиків: статистичний, експертний і аналітичний.

3. Фінансові ризики відносяться до основних видів банківських внутрішніх ризиків, які виникають у процесі здійснення активних та пасивних операцій банку. Фінансові ризики мають високу ймовірність визначення кількісної величини ризику. До фінансових ризиків належать: кредитний ризик, ризик ліквідності, валютний ризик, відсотковий ризик, фондовий ризик. Основним методами кількісного оцінювання фінансових ризиків є статистичні методи, що включають: метод «Монте-Карло», Z-модель Альтмана, модель Чесера, Модель Чесера, VaR — метод; експертні оцінки, які передбачають використання методу Дельфі, методу «дерево прийняття рішень», коефіцієнтного аналізу і рейтингам; аналітичні, до яких відноситься дюрація, стрес –тестування, GAP – аналіз; метод аналогій; комбінований метод.

4. Різноманітність фінансових ризиків, методів їх оцінки та управління свідчить про необхідність постійної модернізації системи ризик-менеджменту банку. Якісне оцінювання та управління банківськими ризиками неможливе без урахування тенденцій їх розвитку, аналізу активних та пасивних операцій банку.

АТ «Приватбанк» характеризується зростанням загальних фінансових ресурсів щодо депозитних коштів при одночасному скороченні недепозитних джерел. У формуванні фінансових ресурсів спостерігається тенденція також до значного збільшення власного капіталу банку. Основу ресурсної бази складають кошти клієнтів, з яких на початок 2022 року близько 50% припадало на поточні високо диверсифіковані рахунки, переважно фізичних осіб. Завдяки низькій концентрації клієнтської бази банк має стійкі поточні пасиви, що забезпечують низьку вартість залучених фінансових ресурсів.

5. АТ «Приватбанк» має достатньо диверсифіковану структуру чистих активів, але у зв'язку з наслідками націоналізації при тенденції до зростання абсолютної суми чистих активів банку значно змінилася його структура в напрямку скорочення частки кредитного портфелю та зростання частки портфелю цінних паперів, у т.ч.що рефінансуються НБУ. Отже, АТ «Приватбанк» в значній мірі втратив пріоритетність сфери кредитування (питома вага кредитного портфеля в активах складає 17,2%). Але банк за періоду дослідження збільшив абсолютну суму кредитного портфелю, що є позитивною тенденцією тому, що кредитне обслуговування клієнтів роздрібного сектору є основним напрямком діяльності банку.

АТ «Приватбанк» здійснює оцінювання та управління кредитним ризиком шляхом диверсифікації кредитного портфеля за портфельною, продуктовою, галузевою ознакою, створення резервів під знецінення резервів під кредитні операції, встановлення лімітів на суму кредитного ризику, який банку готовий взяти стосовно окремих контрагентів.

В частині оцінювання та управління ризиком ліквідності АТ «Приватбанк» підтримує показники ліквідності на рівні вище нормативного, здійснює мінімізацію ризику ліквідності шляхом підтримання достатнього обсягу високоякісних ліквідних активів як можливого джерела забезпечення на випадок реалізації стресових ситуацій, лімітування концентрацій залучених коштів шляхом формування диверсифікованої ресурсної бази.

Завданням політики АТ «Приватбанк» в частині управління ринковим ризиком є мінімізація та запобігання можливих втрат, які можуть виникнути в разі зміни процентних ставок та валютних коливань. АТ «Приватбанк» використовує наступні концепції оцінювання та управління процентним ризиком: GAP-анализ; оцінку рівня і динаміки процентної маржі; оцінка рівня і динаміки коефіцієнта спреда.

АТ «Приватбанк» має позитивний GAP, який має тенденцію до зростання в умовах тенденції до скорочення рівня процентних ставок на фінансовому ринку, тобто банк наражається на значний рівень процентного ризику та суттєвого скорочення процентного доходу. АТ «Приватбанк» необхідно залучати більш довгострокові пасиви та здійснювати переважно

короткострокові вкладення, щоб нівелювати збільшення позитивного чистого розриву коштів. Але АТ «Приватбанк» має у структурі фінансових ресурсів переважно короткострокові поточні рахунки клієнтів та довго строкові цінні папери у активах банку. Таким чином, імовірність підвищення рівня процентного ризику АТ «Приватбанк» дуже зростає у перспективі.

Валютний ризик банку звичайно виникає у зв'язку з відкритою позицією, у випадках великого об'єму покупок або продажів іноземної валюти. Валютна діяльність АТ «Приватбанк» характеризується наявністю відкритої від'ємної позиції. Це свідчить про те, що банку вигідним є укріплення гривні по відношенню до долару, це призведе до зменшення витрат банку по обслуговуванню своїх зобов'язань. Частка валютних активів та валютних зобов'язань АТ «Приватбанк», що є позитивною тенденцією, яка зменшує його чутливість до валютного ризику.

6. Оптимізація процесів управління банківськими ризиками, зниження наслідків реалізації ризиків в умовах динамічних змін зовнішнього середовища призводить до необхідності системного оцінювання та запровадження комплексної системи управління ризиками банків.

Рівень управління кредитним портфелем АТ «Приватбанк» є задовільним, такий рівень забезпечив достатню надійність банку та забезпечив отримання банком певного прибутку. АТ «Приватбанк» достаньо якісно здійснює управління процентним ризиком та ліквідністю, активно підтримує диверсифіковані та стабільні джерела фінансування, а також диверсифіковані портфелі високоліквідних активів, щоб мати можливість швидко і безперешкодно задовольняти непередбачені потреби в ліквідності. Але ресурсна база банку є дуже чутливою і нестабільною внаслідок значного перевищення депозитів до утримання у фінансових ресурсах банку.

7. У сучасних умовах загострення конкурентної боротьби, а також нестабільності економічного розвитку, активізації інтеграційних процесів цілком виправдано збільшення уваги до проблем регулювання ризиків банківської діяльності. Необхідне виділити такі напрями розвитку регулювання ризиків банківської системи в умовах посилення нестабільності економіки: продовжити розвиток методів та напрямів регулювання системно значущих банківських установ; удосконалювати регулювання ризиків ліквідності банківської системи на основі розширення форм та умов рефінансування банків; для вирішення проблеми недостатності довгострокових ресурсів для підтримки ліквідності банківської системи та кредитування реального сектора економіки здійснити низку заходів щодо перенаправлення потоку грошових коштів, запровадження фінансових пільг, а також розширення джерел довгих фінансових ресурсів.